

До спеціалізованої вченої ради К 08.727.04
у Дніпропетровському державному
університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Макогченко Любов Михайлівни

**«Кримінологічна характеристика та запобігання перевищенню влади або
службових повноважень працівником правоохоронного органу», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. В умовах реформування вітчизняної правоохоронної системи важливо забезпечити ефективне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів. Водночас необхідно підкреслити, що офіційні статистичні дані свідчать про серйозне зростання кількості вказаних посягань: так, якщо у 2017 році органами прокуратури обліковано 152 діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 365 КК України, то у 2018 році – 714. Такі значні коливання потребують належного наукового аналізу. Крім того, звертає на себе увагу той факт, що кількість виявлених злочинів в Україні постійно збільшується, а кількість засуджених осіб за їх вчинення – зменшується. Видається, що досягнення реальних результатів у справі запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів навряд чи можливе без здійснення глибоких наукових досліджень, в яких би була всебічно розкрита кримінологічна характеристика вказаних посягань та з'ясовано їх детермінаційний комплекс. На підставі отриманих даних, своєю чергою, можливо вдосконалити існуючу систему заходів, спрямованих на запобігання таким посяганням. З огляду на це можемо підтвердити актуальність, теоретичну та практичну значущість обраної Любов Михайлівною Макогченко теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

1

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ	
Е.о. №	4094
Основний док.	319
Додаток	—

забезпечується достатньо вдалою та продуманою структурою дисертаційної роботи, логікою викладення матеріалу, належною джерельною базою, використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Автором використовувались діалектичний метод – під час дослідження правових та інших заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; метод історико-правового аналізу – при дослідженні генезису кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; порівняльно-правовий метод – при вивченні загальних засад кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у зарубіжних державах; системно-структурний – при проведенні комплексного дослідження кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; формально-догматичного аналізу – в процесі доктринального тлумачення ст. 365 КК України та нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання цьому злочину; правового моделювання – при удосконаленні нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (с. 20–21). Ці та інші методи наукового пізнання в цілому забезпечили належний рівень обґрунтованості основних положень та висновків дисертації.

Викладені у роботі наукові положення, висновки та рекомендації у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. Для їх обґрунтування автором використано емпіричні матеріали, а також сучасну наукову літературу з кримінології та кримінального права.

Емпіричну базу дослідження склали статистичні дані Державної судової адміністрації України за 2013–2018 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочину, передбаченого ст. 365 КК України; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості облікованих злочинів, передбачених ст. 365 КК України, осіб, що їх вчинили, та прийнятих по них рішень за 2014–2018 рр.; результати вивчення й узагальнення судової, слідчої

та дисциплінарної практики (37 обвинувальних вироків, 50 кримінальних справ та проваджень, 38 матеріалів службових розслідувань); результати анкетування 174 працівників Національної поліції, Державної кримінально-виконавчої служби, прокуратури (с. 21).

Більшість висновків і рекомендацій автора ґрунтується на аналізі наукової літератури, що безпосередньо чи опосередковано стосується теми дисертації (список використаних джерел містить 203 найменування).

Кожен із розділів рецензованої дисертаційної роботи закінчується висновками, в яких підбито основні підсумки відповідного етапу дослідження. Наприкінці роботи наведено загальні висновки, в яких акумульовано найголовніші положення та рекомендації, що знайшли своє відображення у тексті дисертації.

Викладене дає підстави стверджувати, що більшість сформульованих у дисертації Л.М. Макотченко наукових положень, висновків й рекомендацій належним чином обґрунтовані.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті здійсненого дослідження авторці вдалося вирішити поставлені нею завдання та отримати низку нових, важливих для кримінологічної науки результатів.

Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в умовах реформування правоохоронної системи у період 2014–2018 рр. та дії ст. 365 КК України в редакції від 21.02.2014 р. До положень дисертації, які містять елементи наукової новизни, належать, зокрема, такі:

1. визначені стан та динаміка перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в системі злочинів у сфері службової діяльності працівників правоохоронних органів за період 2014–2018 рр.: кількість виявлених злочинів постійно збільшується, а кількість засуджених осіб за їх вчинення – зменшується;

2. визначені детермінанти перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в умовах ліквідації одних та створення і реформування інших правоохоронних органів України;
3. доведена низька ефективність кримінально-правових заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Крім того, у роботі удосконалено: 1) кримінологічну характеристику особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження; 2) пропозиції щодо необхідності подальшого застосування люстраційних процедур як заходу запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

У роботі отримали подальший розвиток: 1) розробка пропозицій заходів кримінально-правового запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, зокрема, внесення змін до примітки до ст. 364 КК України; 2) питання врегулювання системи дисциплінарних стягнень працівників правоохоронних органів як заходу індивідуального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Таким чином, можна стверджувати, що положення рецензованого дисертаційного дослідження містять елементи наукової новизни і є певним внеском у кримінологічну доктрину.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження відображені у семи працях, чотири з яких – статті, що опубліковані у виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук (одне з яких індексується міжнародною реферативною базою даних Index Copernicus (Республіка Польща), одна – у зарубіжному періодичному науковому журналі за профілем дисертації (Республіка Казахстан) і дві – тези доповідей на науково-практичних конференціях. Наведене дозволяє підтвердити достатній рівень апробації основних результатів дослідження.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні висновки та пропозиції, які викладені у роботі.

Результати дослідження мають як наукове, так і прикладне значення. Одержані автором висновки можуть бути використані у: правотворчості – для удосконалення ефективності заходів запобігання злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; правозастосовній діяльності – для удосконалення діяльності правоохоронних органів України; науковій роботі – при проведенні досліджень з кримінології, кримінального права, зокрема, з питань запобігання злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; навчальному процесі – для здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальних дисциплін «Кримінологія», «Кримінальне право», «Запобігання кримінальним правопорушенням Національною поліцією» (акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 09.08.2019 р.).

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Макотченко Любов Михайлівни, звернемо увагу на окремі дискусійні моменти і висловимо деякі зауваження та побажання:

1. Підрозділ 1.1 присвячений становленню та розвитку кримінального законодавства, спрямованого на протидію перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Авторка підкреслює доцільність дослідження «найбільш відомих» (с. 24) пам'яток права. Разом з тим критерій вибору «найбільш відомих пам'яток» незрозумілий і у роботі ніяким чином не пояснюється. Так, наприклад, у дисертації (с. 27) аналізуються ті пам'ятки права, які на теренах сучасної України ніколи не діяли (зокрема, Судебник Івана III 1497 р. і Судебник Івана IV 1550 р.), натомість жодного рядка не приділено Литовським статутам, Правам, за якими судиться малоросійський народ, Кримінальному кодексу Австрійської імперії 1852 р. тощо. Крім того, на наш погляд, у цьому підрозділі надто багато місця присвячено питанням

протидії корупційним діянням та іншим дотичним до досліджуваного авторкою посяганням. Натомість не аналізуються причини, через які законодавець у 2014 році обмежив коло суб'єктів перевищення влади або службових повноважень лише працівником правоохоронного органу, не зроблено висновків про значення проаналізованого історичного досвіду для удосконалення чинного законодавства у розглядуваній частині.

2. На початку підрозділу 1.2 авторка декларує, що нею здійснюватиметься порівняльно-правове дослідження «кримінально-правових заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» за законодавством України та інших держав романо-германської правової сім'ї (с. 39). Разом з тим текст даного підрозділу фактично є не порівняльно-правовим дослідженням кримінальної відповідальності за розглядуване авторкою діяння, а звичайним переказом відповідних кримінально-правових норм, що містяться у законодавстві зарубіжних держав. Крім того, зауваження викликає вибірка держав, на законодавстві яких зупиняється Л.М. Макотченко. Слушно анонсувавши доцільність аналізу передусім законодавства держав романо-германської правової сім'ї, здобувачка, на жаль, зосередила свою увагу майже винятково на кримінальних кодексах пострадянських держав. Виняток становить лише згадуване у дисертації законодавство Угорщини, Хорватії та Швейцарії (сс. 51–52), однак здобувачка аналізує не безпосередньо кримінальне законодавство вказаних трьох держав, а послуговується (з посиланням на джерело) статтею Ю.Ю. Федчишина «Суб'єкт злочинів, що виявляються у перевищенні влади або службових повноважень, за законодавством зарубіжних країн».
3. Навівши на сс. 60-61 статистичні дані, які ілюструють рівень досліджуваного посягання, авторка не пояснила різючі кількісні зміни перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Так, якщо у 2017 році органами прокуратури обліковано 152 діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 365 КК

України, то у 2018 році – 714. Такі значні коливання потребують наукового аналізу, який у роботі, на жаль, відсутній.

4. Підрозділ 2.3 присвячений кримінологічній характеристиці особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження. Звернувши увагу на те, що кримінологічна структура особи злочинця включає в себе соціально-демографічні, соціально-рольові та морально-психологічні (від себе додамо – ще й кримінально-правові) ознаки (с. 99), авторка, на жаль, не притримується якоїсь системи при їх розгляді. Більше того, доводиться констатувати, що окремі з цих ознак у роботі взагалі не аналізуються. Відсутні, приміром, дані про стать, освітній рівень, сімейне становище осіб, що вчиняють вказані посягання, тощо. Вважаємо, що без аналізу вказаних ознак характеристика особи злочинця не може вважатися повною і завершеною. У той же час, як видається, авторка занадто захоплюється загальними питаннями. Наприклад, на сс. 111–113 надто багато уваги приділено класифікації мотивів злочинної поведінки. Те саме стосується й 3-го розділу дисертаційного дослідження (так, на сс. 152–154, 157–158 здобувачка забагато уваги акцентує на теорії кримінологічного прогнозування).
5. У розділі 3, присвяченому запобіганню перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, авторка час від часу плутає загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання вказаним посяганням. Так, наприклад, до загальносоціальних заходів здобувачка відносить доцільність внесення змін до кримінального законодавства, зокрема вважає за необхідне відновити попередню редакцію пп. 3, 4 примітки до ст. 364 КК України (сс. 144–145). Видається, що дана пропозиція за своїм характером належить до заходів спеціально-кримінологічного, а не загальносоціального запобігання.
6. Насамкінець необхідно звернути увагу на недоліки технічного характеру. По-перше, серед додатків, вміщених наприкінці роботи, – лише перелік публікацій за темою дисертації та акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ (сс. 213–216). Вважаємо, що робота значно виграла б, якби авторка доповнила її й іншими додатками, зокрема тими, що ілюстрували б згадувані у вступі (с. 21) результати анкетування працівників правоохоронних органів, результати вивчення й узагальнення судової, слідчої та дисциплінарної практики тощо. По-друге, у тексті дисертації міститься чимало русизмів, граматичних, стилістичних та пунктуаційних помилок, а також неточностей і прикрих одруків. Так, наприклад, складно зрозуміти, що мається на увазі під «позбавленням права на проведення офісу» (с. 42), «злочинним плином економічних реформ» (с. 75), «приниженим контролем за поведінкою» (с. 143) тощо.

Зроблені критичні зауваження і побажання стосуються переважно дискусійних питань, не піддають сумніву одержані наукові результати дослідження та мають рекомендаційний характер.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Дисертація Макотченко Любов Михайлівни «Кримінологічна характеристика та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій одержано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінології, а саме – авторкою розроблено кримінологічну характеристику перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу та запропоновано систему заходів запобігання вказаним посяганням.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, яке пройшло достатню апробацію; її зміст відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам.

Викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертація Макотченко Любов Михайлівни «Кримінологічна характеристика та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» відповідає вимогам Порядку присудження наукових

ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

**доцент кафедри кримінального права і процесу
юридичного факультету**

А.В. Андрушко

**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидат юридичних наук, доцент**

